

Leven met de seizoenen en de natuur

In het kader van het jaarthema Kijken over de grens reisden Zelfzwichter-redacteuren Jan Kugel en Johan van Dijk af naar de Eemshaven, de grens van de provincie. Het doel was om de grenzen van de seizoenen en met name de winter op te gaan zoeken! Vrijwillig molenaar Ida Wierenga-Spijk van poldermolen De Goliath weet als geen ander hoe je die seizoenen kunt onderscheiden en hoe dat van invloed kan zijn op het werken met een poldermolen.

Omgekeerde windturbine

Een rit door de Eemshaven richting De Goliath biedt je een bijzonder schouwspel met wentelende windturbinielieken op. Eén vreemde eend in de bijt valt ons direct op: een turbine die met 'z'n kont in de wind' lijkt te staan. Het is dan ook het eerste wat we Ida vragen zodra we in de schuur van de voormalige molenaarswoning, nu informatiecentrum van Essent/RWE, aan de koffie zitten. Het antwoord blijkt vrij simpel: dit is een turbine zonder kruimotoren (motoren die de kap en rotorbladen van de turbine op de wind houden). De wind blaast de kap als het ware zo dat de rotorbladen altijd in de wind staan. Het lijkt dan dat de molen verkeerd op de wind staat, maar hij draait als het ware gewoon 'andersom'. Een interessant onderwerp om over na te denken!

Beschuit met muisjes

Alhoewel er genoeg over windturbines valt te vertellen, houden we het vanaf nu vooral bij de ouderwetse modellen en uiteraard De Goliath in het bijzonder. We worden bij binnenkomst gelijk getraakteerd op beschuit

met muisjes omdat Ida 'oma' geworden is van drie kleine kittens. Dieren zijn dan ook een belangrijke rode draad in ons gesprek, niet in de laatste plaats omdat ze zo nauw verbonden zijn met de overgang tussen de seizoenen. De persoon van Ida Wierenga-Spijk heeft voor veel mensen waarschijnlijk ook geen extra uitleg meer. Opgegroeid in de buurt van de molen, heeft de eenzaam gelegen Goliath altijd al een belangrijke rol in haar leven gespeeld. Vanaf 1987 zet zij zich als vrijwillig molenaar met hart en ziel in voor het poldermolencomplex dat bestaat uit de molen, sluis en molenaarswoning. Sinds 2006 is het geheel eigendom van de Stichting Beheer en Behoud van het Poldermolencomplex De Goliath, waar Ida voorzitter van is. Als we Ida vragen naar de overgang van de zomer naar de herfst, vertelt ze over de spreuwen die de molen dan soms met duizend tegelijk bezoeken. Gek genoeg zoeken ze dan niet de roede voor de borst op, maar nemen ze plaats op de horizontale wieken als de molen in de ruststand staat. Die trek van de vogels is slechts een van de vele voorbeelden die de veranderingen van de seizoenen aan kan geven en vele voorbeelden zullen dan ook volgen.

Een toevluchtsoord voor mens en dier

Ook al ligt De Goliath ver van de bewoonde wereld, sinds Ida hier molenaar is, is het een waar toevluchtsoord voor mens en dier geworden. Als we nog meer koffie drinken en ondertussen genieten van de huisgemaakte cake, komen de Groninger zangers Eltje Doddema en Harm Tabak even aanschuiven. Ze zijn in de molen druk bezig met de opnames van 'De Goliath

Tapes'. "Alles kan bij De Goliath" lacht Ida terwijl ze toelicht dat de molen ook een officiële trouwlocatie is van de gemeente Eemsmond en zij daarbij zelf optreedt als buitengewoon ambtenaar van de burgerlijke stand. Mensen van heinde en verre weten Ida en haar molen te vinden, maar het enthousiasme wordt bij Ida het allergrootst als ze vertelt over alle avonturen die ze met de dieren in de polder heeft beleefd. Zodra de herfst echt begonnen is en het jachtseizoen geopend, wordt het terrein bevolkt door veel hazen. In het verleden hebben jagers wel eens geprobeerd om bij de molen te jagen, maar Ida heeft duidelijk gemaakt dat ze daar niet van is gediend. Het meest bijzondere bezoek dat Ida jaarlijks krijgt, zijn overigens twee patrijzen. Deze vogels zijn zo aan Ida en de omgeving gewend dat ze eens dwars door de molenaarswoning liepen, de aanwezige (menselijke) bezoekers vol verbazing achterlatend. Een gewonde aalscholver die op een keer bij de molen kwam, werd door Ida vakkundig behandeld en ze vond uit dat reuzel een prima alternatief is voor de ontbrekende vetlaag op de veren van deze vogelsoort.

Leven met de seizoenen

Officieel woont Ida in Uithuizermeeden, maar in de praktijk is ze vaker bij de molen dan thuis. Daardoor leeft ze als geen ander met de seizoenen en kan dus ook de overgangen tussen de verschillende jaargetijden als geen ander beschrijven. Zo kom je er bijvoorbeeld achter dat de houten constructie van de molen 'leeft'.

Ida legt uit: "Na de winter merk je dat ongeveer in maart het hout in de molen gaat 'zweeten'. Denk er om dat je dan niet gaat vegen, want je krijgt de boel niet goed schoon. Als het in april wat warmer gaat worden, wordt het hout ook weer droger." En dat komt uiteraard goed uit, want elk voorjaar spuit Ida de gehele molen schoon met luchtdruk. Zo staat de molen er voor de Nationale Molendagen weer spic en span bij. Dat is dan vooral een praktische kant van het verhaal van de seizoenen. Het weer en de windrichting zelf vertellen de oplettende molenaar ook veel. "Zolang er nog een noordoosten wind is, is de winter nog niet voorbij. De Oostzee is dan nog bevroren en dat zorgt voor koude wind. Zodra de Oostzee weer begaanbaar is, worden de temperaturen hoger en komt noordoosten wind ook niet meer voor." Het hele jaar door leef je als poldermolenaar met de wind en het weer. Op de open vlakte kun je weersveranderingen al een paar dagen van tevoren aan zien komen. En zo dicht bij de zee is een verschijnsel als zeewind iets om in de zomer rekening mee te houden. Ida stelt dan ook dat alles valt of staat met het goed in de gaten houden van de lucht. Extra bijzonder is dat je bij wind van zee het keren van het tij kunt horen bij De Goliath. Je hoort dan het water ineens 'razen'.

Herfst en winter

De herfst en de winter waren eigenlijk de aanleiding om af te reizen naar De Goliath. Ida vertelt ons dan ook meer over de praktische kanten die daarbij komen

kijken. Zo kun je merken dat de wind meer kracht heeft zodra de herfst zijn intrede doet. Ideaal voor een poldermolen die dan meer water kan verzetten. Een echte functie heeft De Goliath overigens niet meer. De twee vijzels malen het water nu rond in een circuit. De tweede vijzel, die jarenlang alleen op motorkracht kon functioneren, is een aantal jaren geleden in ere hersteld en kan weer door de wieken voortbewogen worden. Met een stevige wind maalt Ida een enkele keer met twee vijzels. "Maar dan moet ik wel uitkijken dat de boel niet droog komt te staan!" voegt ze lachend toe. Als het kouder wordt, blijft Ida gewoon draaien. "Je moet je gewoon goed tegen de kou kleden" is haar advies. Zodra de kettingen van de molen beginnen te roesten en het kruien van de molen moeilijker wordt, dient de winter zich aan. Ook dat is geen reden voor Ida om te stoppen met malen. "Alleen als het vriest blijven de vijzels stilstaan, maar dan kan de molen nog wel 'voor de prins draaien'." Ida blijft het hele jaar door met reuzel smeren, maar in de koude periodes brengt ze het wel naar binnen zodat het beter smeerbaar blijft. In de koude maanden zorgt Ida dat de steekborden uit het wiekenkruis na elke draaibeurt uitgehaald worden en staat de molen in principe op het westen om de stormen het beste te kunnen trotseren. Verder houdt ze de kruipalen rond de molen ook goed in de gaten, want die kunnen soms los gaan zitten. En als het echt te koud is, dan blijft de molen aan de ketting. "Behalve jaren geleden toen er televisieopnames moesten worden gemaakt en ze beelden van mij wilden hebben terwijl ik de molen aan het kruien was." Zelfs dan zit Ida niet bij de pakken

neer. Ze heeft gekookt water op de bevroren kruiring op de kapzolder gegoten en de kap werd vervolgens over een soort ijsbaantje op de wind gezet. Met deze creativiteit weet Ida zich uit elke situatie te redden en inspireert ze dagelijks mens én dier.

Afscheid

Na een paar uur met Ida te hebben gesproken lopen we nog even naar de molen om bij de artiesten te kijken. Met eigen ogen kunnen we zien hoe de oude molen is omgetoverd in een ware studio. Weer buiten blijft het uitzicht bijzonder op deze plek, zeker door het grote contrast dat de kolossale windturbines oproepen. Nadat we fotograaf Jelte Oosterhuis hebben geassisteerd bij het maken van de foto's onderin de molen, nemen ook wij weer afscheid. Als er een plek is om meer over de seizoenen te leren, dan is het De Goliath wel. Wilt u zelf de jaargetijden op deze bijzondere manier beleven? Ida en haar collega-moleenaar Bart de Haan vertellen u er graag meer over bij De Goliath!

